

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต

หนังสือเรียนยังคงมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนพระพุทธศาสนา มี พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นประธานกรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายสงฆ์ และฆราวาส เป็นกรรมการ ดังรายนามที่ปรากฏท้ายหนังสือนี้

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เล่มนี้ มีเนื้อหาสาระครบถ้วนตามมาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยึดพระรัตนตรัย เป็นแกนกลางในการเรียนรู้ โดยจะต้องจัดการเรียนรู้ตามหลักโอวาท ๓ และไตรสิกขา เพื่อสร้างเยาวชนไทยให้เป็นคนดี วามอนสอสงาย มีศีล สมานิ ปัญญา คิดดี คิดเป็นและคิดถูก มีสติสัมปชัญญะ หนังสือเรียนเล่มนี้ ได้จัดทำให้เหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน กล่าวคือ มีการนำเสนอเนื้อหาเป็นเรื่องราวผ่านตัวละครที่มีวัยใกล้เคียงกับผู้เรียน ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย จูงใจผู้เรียน และสอดแทรกกระบวนการคิด การปฏิบัติที่กลมกลืนกับเนื้อเรื่อง รวมทั้งเสนอแนะแนวการจัดการเรียนรู้และการประเมินตนเองตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีชีวิตที่สงบสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังว่าหนังสือเรียนเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร และยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป ขอกราบขอบพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ประธานกรรมการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเรียนเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ไว้ ณ โอกาสนี้

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒๙ มกราคม ๒๕๕๓

ISBN 978-974-01-6352-7

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๔๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๕๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๓๓, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ โทรสาร : ๐ ๒๕๓๙ ๙๙๕๖

จัดจำหน่าย : องค์การค้าของ สกสค.

๖๙ อาคาร ๙ ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๖๒๙ ๑๙๑๐-๑๑ โทรสาร : ๐ ๒๒๔๐ ๓๖๔๐, ๐ ๒๒๔๒ ๕๔๓๐

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

คำชี้แจง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๒๗ วรรคแรก กำหนดให้มีการจัดทำ “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ” ดังนั้น เพื่ออนุวัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสภาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เพื่อพัฒนาไปสู่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว และข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดตัวชี้วัดที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงได้มีคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ ๙๓/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต

คณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายได้เร่งรีบดำเนินการจัดประชุมทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาไปพร้อม ๆ กัน โดยมีการจัดทำในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ (๖ เล่ม) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ (๑ เล่ม) ก่อน เพื่อให้ทันประกาศใช้เป็นหนังสือเรียน ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ นี้

อนึ่ง มีข้อที่จะชี้แจงทำความเข้าใจในสภาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรฉบับใหม่นี้ว่า กรอบความคิดในการจัดทำนี้ยึดพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแกนกลางในการเรียนรู้ โดยกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาตามหลักโอวาท ๓ ไตรสิกขา และอริยสัจ ๔ ไปพร้อมกัน เพราะฉะนั้น หนังสือเรียนแต่ละชั้นจึงมีหน่วยการเรียนรู้ ๓ หน่วยตามองค์ ๓ ของพระรัตนตรัย การเรียนการสอนจะต้องมีความเชื่อมโยงกัน และนอกจากการทำความเข้าใจเนื้อหาแล้ว ยังมุ่งเน้นให้รู้จักวิเคราะห์และสามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตได้ถูกต้องสมบูรณ์เหมาะสมด้วย

ขออนุโมทนาขอบคุณกรรมการทุกคนที่มีส่วนร่วมในการทำหนังสือเรียนนี้โดยทั่วกัน

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประธานกรรมการ

	หน้า
บทที่ ๑ มรดกล้ำค่า	๑
บทที่ ๒ พระบรมศาสดาของชาวพุทธ	๑๓
บทที่ ๓ พระธรรมอันประเสริฐ	๓๕
บทที่ ๔ การบริหารจัดการและเจริญปัญญา	๕๑
บทที่ ๕ บ่อเกิดแห่งความเจริญ	๖๑
บทที่ ๖ ทางเดินสู่ปัญญา	๗๗
บทที่ ๗ พัฒนาคุณค่าชีวิต	๙๓
๑. การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ	๙๙
๒. การเข้าค่ายพุทธบุตร	๑๐๗
๓. ศาสนพิธี	๑๑๐
๔. มรรยาทชาวพุทธ	๑๑๗
ศัพท์สำคัญที่ควรรู้	๑๒๖
ภาคผนวก	๑๔๐
❖ แผนผังสาระการเรียนรู้ เรื่องพระรัตนตรัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	๑๔๑
❖ แนวการเรียนรู้หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	๑๔๒
❖ แนวการวัดและประเมินผลรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ ระดับประถมศึกษา	๑๔๘
❖ แบบวัดและประเมินผลรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕	๑๕๐

บทที่ ๑ มรดกล้ำค่า

ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร ใกล้กับพระบรม-
มหาราชวัง มีนักเรียนกลุ่มใหญ่จากโรงเรียนวัดบ้านบัวขาวเดินทางมาถึงแต่เช้า
ต่างพูดคุยกันอย่างมีความสุข ดีใจที่ได้มีโอกาสมาเรียนพระพุทธศาสนาที่แหล่ง
เรียนรู้ที่สำคัญ

ครูกิตติบอกให้นักเรียนทุกคนสำรวจกาย วาจา และใจ ตลอดเวลาที่อยู่
ในวัด เพื่อแสดงความเคารพต่อสถานที่ตามมรรยาทของชาวพุทธ เนื่องจากเป็น
บริเวณพุทธสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นมรดกอันล้ำค่าในทางพระพุทธศาสนา คนไทย
ต้องปฏิบัติตามมรรยาทของชาวพุทธอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี เมื่อ
ชาวต่างประเทศเห็น จะได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดด้วย

ชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาชมความงดงามตระการตาของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

“คุณครูครับ ผมไม่อยากเชื่อเลยว่าจะมีวัดที่งดงามตระการตาและกว้างใหญ่เช่นนี้” พงศธรพูดด้วยความตื่นตะลึง

“วัดนี้ค่อนข้างใหญ่กว่าวัดอื่น แบ่งบริเวณออกเป็น ๒ เขต คือ **เขตพุทธาวาส** หมายถึงบริเวณที่เป็นโบสถ์ วิหาร เจดีย์ ใช้เป็นที่ประกอบสังฆกรรม และ **เขตสังฆาวาส** หมายถึงที่อยู่จำพรรษาสำหรับพระสงฆ์” ครูกิตติอธิบาย

ภาพถ่ายทางอากาศจากแนวถนนหน้าวัดด้านทิศตะวันออก แสดงให้เห็นลักษณะการวางผังวัดพระเชตุพนฯ ทั้งสองส่วนซึ่งแตกต่างกันอย่างเด่นชัดคือ เขตพุทธาวาสทางด้านขวามือ เป็นบริเวณพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัด ปรากฏกลุ่มอาคารขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญ และตั้งอยู่ในผังอย่างเป็นระเบียบ ส่วนเขตสังฆาวาสทางด้านซ้ายมือ ซึ่งกันขอบเขตเป็นส่วนพักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ ประกอบด้วยหมู่กุฏิหลายคณะ เรียงต่อกันเป็นแถวยาว โดยมีทางเดินขนาดเล็กเชื่อมต่อระหว่างกัน

“วัดนี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไรครับคุณครู” เสรีถาม

“เสรีถามดีมาก ครูจะเล่าให้ฟังโดยย่อ ขอให้นักเรียนเตรียมสมุดปากกาจดตามนะ” ครูกิตติกล่าวแล้วเล่าประวัติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามโดยย่อ ดังนี้

บริเวณเขตพุทธาวาส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

วัดนี้เดิมเป็นวัดราษฎร์เล็กๆ สร้างในสมัยอยุธยาชื่อว่า**วัดโพธาราม** คนทั่วไปจึงเรียกกันว่า**วัดโพธิ์**มาจนบัดนี้ ต่อมา เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแล้ว โปรดเกล้าฯให้บูรณปฏิสังขรณ์และทรงสถาปนาเป็นพระอารามหลวง แต่คงไม่กว้างใหญ่เหมือนที่ปรากฏในปัจจุบัน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังขึ้น ทรงพระราชดำริว่า วัดโพธารามตั้งอยู่ติดกับพระบรมมหาราชวัง สมควรสถาปนาวัดนี้เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุนนาง เจ้าทรงกรม และช่างสิบหมู่อำนวยความสะดวกบูรณปฏิสังขรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ใช้เวลา ๗ ปี ๕ เดือน ๒๘ วัน จึงแล้วเสร็จ พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อทำয়াว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” อย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์อีกครั้งหนึ่ง นับเป็นครั้งที่ยิ่งใหญ่ ใช้เวลาถึง ๑๖ ปี ๗ เดือน โดยขยายอาณาเขตให้กว้างขึ้นกว่าเดิม และระดมบรรดาช่างในพระราชสำนักทั้งวังหลวง วังหน้า และบรรดาพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปกรรมจากวัดต่างๆ มาร่วมกันสร้างสรรคงานศิลปะด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น จนวัดนี้เป็นแหล่งรวมสรรพศิลป์และสรรพศาสตร์ เป็นเหมือนมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย เป็นแหล่งมรดกอันล้ำค่า ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

“ทำไมจึงมีการสร้างวัดคะคุณครู” ไหมทองถาม

“เป็นคำถามที่ดีมาก การสร้างวัดมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยและที่จำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถานศึกษาและปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์และประชาชน และเป็นศูนย์กลางพบปะและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ของประชาชน การสร้างวัดต้องใช้ทรัพย์สินเงินทองมาก คนที่สร้างวัดจะต้องมีศรัทธาและความกตัญญูต่องานที่ต่อพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ”

“คุณครูครับ การสร้างวัดมีมาตั้งแต่เมื่อใดครับ” พงศธรถาม

“การสร้างวัดมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ตามพุทธประวัติเล่าว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ได้ทรงสั่งสอนพระสาวกจำนวนหนึ่ง แล้วเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธได้ถวายพระราชอุทยานเวฬุวันให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวก พระราชอุทยานนี้จึงมีชื่อว่า **เวฬุวนาราม** หรือ **วัดเวฬุวัน** เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา” ครูกิตติอธิบาย พร้อมเดินนำหน้าต่อไป ผ่านหมู่พระเจดีย์น้อยใหญ่

นักเรียนต่างมองดูหมู่พระเจดีย์น้อยใหญ่ที่เรียงรายอยู่ทั่วบริเวณเขตพุทธาวาสอย่างตื่นตาตื่นใจ นารีนารถอดรนทนไม่ไหวจึงถามครูกิตติว่า “วัดอื่นๆ ที่มีพระเจดีย์มากเช่นนี้มีไหมคะ”

“มี” ครูกิตติตอบ “แต่วัดโพธิ์มีมากที่สุด” ครูกิตติชี้ให้ดูหมู่พระเจดีย์ต่างๆ ประกอบ และอธิบายต่อไปว่า “พระมหาเจดีย์ ๔ องค์ข้างหน้านักเรียน คือ

พระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล ถัดไปข้างหน้าที่อยู่หน้าวิหารคดมุมกำแพงพระอุโบสถ ด้านนอกทั้ง ๔ มุม คือ พระเจดีย์หมู่ห้าฐานเดียว มี ๒๐ องค์ และหมู่พระเจดีย์ที่เรียงรายรอบพระอุโบสถ คือ หมู่พระเจดีย์ราย มีทั้งหมด ๗๑ องค์ ถ้านับพระปรางค์ ๔ องค์ ที่มุมลานพระอุโบสถด้วย ก็มีทั้งหมด ๙๙ องค์พอดี”

พระเจดีย์รายที่อยู่รายรอบพระระเบียงชั้นนอก

“คุณครูครับ ทำไมวัดโพธิ์จึงมีพระเจดีย์มากมายเช่นนี้” สันติถาม

“เพราะวัดโพธิ์เป็นวัดกษัตริย์สร้าง” ครูกิตติตอบ “คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์และทรงสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกดังกล่าวแล้ว ถือว่าเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๑ พระมหากษัตริย์รัชกาลต่อมาทรงทำนุบำรุงวัดนี้เป็นอย่างดี ทรงบูรณปฏิสังขรณ์และทรงสร้างพระเจดีย์รายเพิ่มเติมเพื่อเป็นพุทธบูชา อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและรัชกาลต่อๆ มา พระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างพระเจดีย์รายเพิ่มเติมมากที่สุดคือรัชกาลที่ ๓” ครูกิตติอธิบาย

“ทำไมจึงนิยมสร้างพระเจดีย์กันมากล่ะครับ” เสรีถาม

“เสรีถามดีมาก นักเรียนทุกคนตั้งใจฟังให้ดีๆ และจดตามให้ทันด้วย ก่อนอื่นต้องเข้าใจว่า พระเจดีย์คืออะไร จึงจะเข้าใจว่า ทำไมจึงนิยมสร้างกัน

คำว่า ‘เจดีย์’ หรือ ‘พระเจดีย์’ ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง บุคคล สถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา เจดีย์ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า นิยมเรียกว่า **พระเจดีย์** มี ๔ อย่าง คือ

๑. **ธาตุเจดีย์** คือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า

๒. **บริโกทเจดีย์** คือ สิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย เช่น บาตร จีวร และบริวารอื่น ๆ รวมทั้งต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตรัสรู้

๓. **ธรรมเจดีย์** คือ เจดีย์บรรจุพระธรรม เช่น ใบลานจารึกพระไตรปิฎก

๔. **อุทเทสิกเจดีย์** คือ เจดีย์สร้างอุทิศพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธรูป ในทางศิลปกรรมไทย **เจดีย์** หมายถึง สิ่งที่ก่อสร้างเป็นยอดแหลม เป็นที่บรรจุสิ่งสมควรเคารพนับถือ เช่น พระธาตุ อัฐิบรรพบุรุษ

พระเจดีย์มีความสำคัญดังกล่าวมา จึงนิยมสร้างกันมาก ต่อไปนี้ครูจะแนะนำให้รู้จักพระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาลเป็นตัวอย่าง” กล่าวจบ ครูกิตติได้นำนักเรียนเดินดูหมู่พระมหาเจดีย์ ๔ องค์ อยู่ในกำแพงแก้วสีขาว ผ่านซุ้มประตูที่เป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์แบบจีนประดับกระเบื้องเคลือบและเครื่องถ้วยหลากสี มีตุ๊กตาทินจีนประติมากรรม ตามพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

ซุ้มประตูทรงมงกุฎทางเข้าเขตพุทธาวาส

พระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล

พระมหาเจดีย์แต่ละองค์เป็นเจดีย์ย่อมไม้สิบสองเพิ่มมุม (มีมากกว่า ๑๒ มุม) สูง ๔๒ เมตร ประดับกระเบื้องเคลือบและเครื่องถ้วยลวดลายสีต่าง ๆ ดังนี้

องค์ทางทิศตะวันตก สีเขียว มีนามว่า “พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ” สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ครอบพระศรีสรรเพชญ์ (พระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ สูง ๑๖ เมตร ที่ชะลอมมาจากพระราชวังในกรุงศรีอยุธยา) บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถือเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑

อีก ๓ องค์ถัดไปทางทิศตะวันออก องค์สีขาวมีนามว่า “พระมหาเจดีย์-ดิลกธรรมกรนิทาน” (แปลว่า พระมหาเจดีย์บรรจุกระบอกกรองน้ำ) สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงพระราชอุทิศถวายพระบรมราชชนกคือรัชกาลที่ ๒ จึงถือเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๒

องค์สีเหลือง มีนามว่า “พระมหาเจดีย์มุนีบัลลังการ” (แปลว่า พระมหาเจดีย์บรรจุบาตรของพระมุนี) สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงพระราชอุทิศถวายเป็นพุทธรูป ถือเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๓

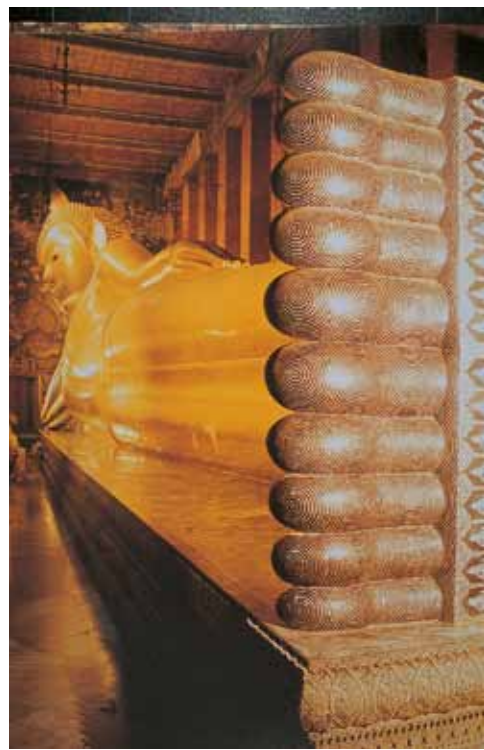
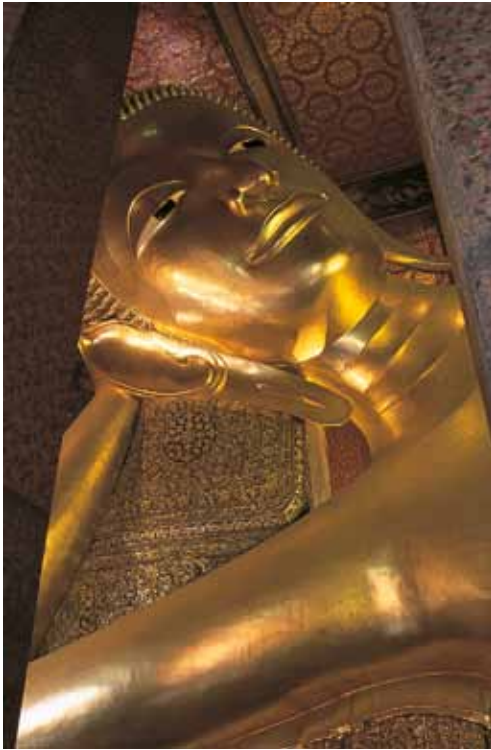
องค์สีขาวหรือน้ำเงินเข้ม มีนามว่า “พระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย” รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตามแบบพระเจดีย์ศรีสุริโยทัย กรุงศรีอยุธยา ทรงพระราชอุทิศถวายเป็นพุทธรูป ถือว่าเป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๔

นักเรียนทุกคนต่างตื่นตาตื่นใจที่ได้ชมพระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาลสมใจนึก

“โอโฮ คุณครูครับ ดูฝรั่งคนนั้นสิ เขาถ่ายรูปมรดกอันล้ำค่าของเราอย่างสนใจยิ่ง เขาจะรู้จักวัดโพธิ์ดีเท่าคนไทยไหมครับ” พงศธรถามครูพร้อมทั้งหันไปมองชาวต่างประเทศถ่ายรูปด้วยความสนใจ

ครูกิตติตอบว่า “รู้หรือไม่รู้ก็ยากที่จะเดาใจเขาได้ แต่ที่รู้อย่างหนึ่งก็คือ วัดโพธิ์มีชื่อเสียงระบือไกลไปถึงต่างประเทศ จนชาวต่างประเทศต้องนั่งเครื่องบินข้ามน้ำข้ามทะเลมาชมความงามความวิจิตรตระการตาของฝีมือคนไทย เอกลักษณ์ของไทยดึงดูดความสนใจของชาวต่างประเทศ พงศธรว่าจริงไหม” “จริงครับ” พงศธรรับคำ

“บรรพบุรุษของไทยเราท่านต้องมีความเชื่อความเลื่อมใสอย่างสุดจิตสุดใจต่อพระรัตนตรัย จึงได้สร้างสิ่งเหล่านี้ไว้เป็นพุทธรูป และพวกเราเมื่อรู้แล้วต้องเป็นลูกเป็นหลานไทยที่ดี เราต้องยึดถือเป็นแบบอย่าง และจะต้องเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณท่าน เพราะความกตัญญูรู้คุณเป็นเครื่องหมายของคนดี” ครูกิตติพูดให้สติ พร้อมกับพานักเรียนไปชมพระพุทธรูปไสยาสน์หรือพระนอนที่งดงามที่สุดของประเทศไทย ซึ่งมีความยาว ๔๖ เมตร

พระพุทธรูปไสยาสน์ อยู่ในพระวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์

พระพุทธรูปโลกนาถศาสดาจารย์
ประดิษฐานในพระวิหารทิศตะวันออกของพระอุโบสถ
อัญเชิญมาจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ กรุงศรีอยุธยา

พระพุทธรูปเทวปฏิมากร ปางสมาธิ
เป็นพระประธานในพระอุโบสถ

เมื่อเข้าไปในพระวิหาร**พระพุทธรูปไสยาสน์** นักเรียนต่างถามครูกิตติด้วยความตื่นเต้นว่า

“คุณครูครับ คุณครูคะ ใครสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์องค์นี้ครับ ค่ะ”

“พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐปูนปั้น ปิดทองคำเปลวทั้งองค์” ครูกิตติตอบและกล่าวต่อไปว่า

“นักเรียนทุกคน ครูขอให้นั่งลงกราบพระพุทธรูปไสยาสน์เพื่อน้อมระลึกถึงพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และดวงพระวิญญาณของบูรพมหากษัตริย์ไทยที่ทรงสร้างมรดกอันประมาณค่ามิได้เหล่านี้ไว้ให้เราได้ร่วมกันชื่นชม พวกเราจะต้องร่วมกันรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ครูให้นักเรียนชายทุกคนนั่งท่าเทพบุตร นักเรียนหญิงนั่งท่าเทพธิดา ประนมมือไว้ระหว่างอก กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์พร้อม ๆ กัน เสร็จแล้วก็ค่อย ๆ ลุกขึ้นอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยนะ”

หลังจากนั้น ครูกิตติก็ได้พานักเรียนเดินชมรอบๆ องค์พระพุทธรูปไสยาสน์ แล้วเดินออกทางประตูที่เจ้าหน้าที่จัดไว้ เพื่อพานักเรียนไปกราบ**พระพุทธรูปโลกนาถศาสดาจารย์** ซึ่งประดิษฐานอยู่ในพระวิหารทางทิศตะวันออกของพระอุโบสถ แล้วนำเข้าไปกราบพระประธานในพระอุโบสถ คือ **พระพุทธรูปเทวปฏิมากร** เป็นพระปางสมาธิ ประดิษฐานบนฐานชุกชีอันงามวิจิตร ๓ ชั้น ชั้นที่ ๑ บรรจุพระบรมอัฐิและพระสรีรังคารของรัชกาลที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ประดิษฐานพระอัครสาวกขวา-ซ้าย และชั้นที่ ๓ ประดิษฐานพระอรหันต์ ๘ ทิศ ๘ องค์

จากนั้น ครูกิตตินำนักเรียนไปพักกลางวันที่เขามอหรือสวนหย่อมในบริเวณลานวัดนอกกำแพงพระอุโบสถ และรับประทานอาหารกล่องที่โรงเรียนจัดเตรียมมา เขามอเป็นสวนหิน ปลูกไม้ประดับทั้งบนเขาและตามเนินเขา บรรยากาศร่มรื่น มีสระและเสาโคมแบบจีน ตึกตาคีนาและรูปสลักรัตนชาติต่าง ๆ เรียงรายอยู่ทั่วไป นักเรียนต่างถือกล่องอาหารไปเลือกนั่งในจุดที่สนใจ และตั้งใจจะไปชมตึกตาคีนาและรูปแกะสลักรัตนชาติต่อไป

ฤาษีตัดตนในท่าต่างๆ ตามหลักโยคะของโยคีอินเดีย เป็นการออกกำลังกายที่ใช้ศิลปะ

เขามอมีทั้งหมด ๒๔ ลูก เช่น เขาประดู่ เขาสะเดา เขาโคก เขาสมอ เขาฤาษีตัดตน พรรณไม้ที่ปลูกในเขามอส่วนใหญ่เป็นสมุนไพร

ส้มแก้วเดินชมวัดอยู่นาน เธอสนใจภาพเขียนเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร จึงถามครูว่า “คุณครูคะ การทำบุญสำคัญอย่างไรคะ”

“การทำบุญเป็นสิ่งสำคัญมาก การทำบุญคือการทำความดี หลักของการทำความดี เรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ ๓** ได้แก่ ทานมัย สิลมัย และภาวนามัย

ทานมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการให้ **สิลมัย** หมายถึง การทำบุญด้วยการรักษาศีล และ**ภาวนามัย** หมายถึง การทำบุญด้วยการเจริญภาวนา อบรมจิตใจให้เกิดสมาธิและปัญญา

การทำบุญทั้ง ๓ ประการ เป็นที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในสังคมไทย คนไทยได้ซึมซับหลักการทำความดีเหล่านี้ ทำให้เป็นคนรักความสงบ มีความเมตตากรุณา และถือวัดเป็นสถานที่ที่ชาวพุทธสามารถมาบำเพ็ญความดีทั้ง ๓ ประการ ได้ครบถ้วน” ครูกิตติอธิบาย

“ผมคิดว่าคนไทยยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ คือ ไม่ทำความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คนไทยจึงมีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธมาเป็นเวลาช้านาน” เสรีพูดอย่างมั่นใจ

“หนูคิดว่าพระพุทธศาสนาได้มีส่วนสร้างคนไทยให้เป็นคนอ่อนโยน น่ารัก ด้วยมรรยาทชาวพุทธ เช่น การกราบไหว้ผู้อาวุโส การไหว้อย่างไทย ซึ่งทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติพากันชื่นชม” นารีนาทพูด

“ใช่ การไหว้อย่างไทยเป็นที่ชื่นชมของชาวโลก แม้แต่นักเรียนเวลาไหว้ผู้ใหญ่ ก็จะทำให้ผู้ใหญ่เมตตารักใคร่ และนักเรียนก็จะมีความภาคภูมิใจในตนเอง จริงไหม” ครูกิตติถามความเห็นนักเรียน

นักเรียนตอบพร้อมกันว่า “จริงค่ะ จริงครับ”

“สิ่งที่นักเรียนพูดถึงถือว่าเป็นมรรยาทของคนไทย และเป็นวิถีชีวิตแบบพุทธที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของสังคมไทย” ครูกิตติกล่าว แล้วสรุปว่า

“คนไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมานานแล้ว ทั้งนี้ด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในคุณพระพุทธรูป คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ คือเชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้ามีพระปัญญาตรัสรู้พระธรรมจริง พระธรรมที่ตรัสรู้เป็นพระธรรมอันประเสริฐ สามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้พ้นทุกข์ได้จริง โดยมีพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างในทางปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมจึงได้รับผลดีมีความสุขความเจริญ

เมื่อบรรพบุรุษของเราศึกษาพระพุทธศาสนา เห็นคุณค่า เกิดศรัทธา และนำไปปฏิบัติจนได้รับผลดีสำหรับตนแล้ว ท่านมีความกตัญญูรู้คุณและคิดตอบแทนคุณ ต้องการให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงในจิตใจของลูกหลานไทย

ต่อไป จึงนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของชาวไทย เช่น ประยุกต์เข้าเป็นกฎหมายของบ้านเมือง เป็นจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม จรรยา-มรรยาท ตลอดจนเป็นศาสตร์เป็นศิลป์ และเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

นับได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนไทย ช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้มีศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม อันเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยโดยรวมมาจนถึงบัดนี้ คนไทยจึงควรกตัญญูทวนเวียนต่อพระพุทธศาสนา โดยศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม นำไปเผยแผ่และธำรงรักษาค้ำครองป้องกันพระพุทธศาสนาสถิตสถาพรตลอดไป”

จากนั้น ครูกิตติสั่งให้นักเรียนทุกคนกลับไปทำรายงาน เรื่อง *มรดกล้ำค่า* ที่วัดโพธิ์ตามทัศนะของข้าพเจ้า แล้วส่งครูในวันศุกร์หน้า เมื่อทุกคนพร้อมแล้ว ครูกิตติจึงสั่งให้ขึ้นรถกลับ

